

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2022-78-7>

УДК 33212: 330.44

Савко О.Я.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної економіки,
Івано-Франківський національний технічний університет
нафти і газу

Гавадзин Н.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування,
ЗВО «Університет Короля Данила»

Savko Oksana

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

Havadzyn Nataliia

King Danylo University

АНАЛІЗ СТРУКТУРИ ЕКОНОМІКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

THE ECONOMIC STRUCTURE ANALYSIS AT THE REGIONAL LEVEL

Проаналізовано структуру економіки Івано-Франківської області за видами економічної діяльності за 5 років. Визначено, що найбільшу питому вагу займають такі види діяльності як: переробна промисловість, сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство, добувна промисловість і розроблення кар'єрів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, будівництво, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів. Інші види діяльності займають від 1–5%, що є досить не значною часткою і потребують відповідних заходів щодо подальшого розвитку. Для оцінки інтенсивності структурних зрушень загалом по сукупності, здійснено розрахунок лінійного та квадратичного коефіцієнту абсолютних структурних зрушень. Який показав, що відбулися зміни у структурному відношенні питомої ваги випуску продукції за видами економічної діяльності області, зокрема у будівництві та переробній промисловості.

Ключові слова: структура економіки, економіка регіону, потенціал, види економічної діяльності, методи статистики, структурні зрушення.

The economic structure of the Ivano-Frankivsk region was analyzed by types of economic activity for 5 years. The largest share is occupied by such activities as: processing industry, agriculture, forestry and fisheries, mining and quarrying, supply of electricity, gas, steam and air conditioning, construction, wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles. Other activities take from 1–5%, which is a small share and require appropriate measures for further development. Analysis of structural shifts in output by types of economic activity, which showed that the components with the “+” sign show an increase in the change in the share of the structural part, in particular, these are such types of management as: mining and processing industry, water supply; sewerage, waste management, real estate operations, public administration and defense; compulsory social insurance, information and telecommunications and others. The same components, with the “-” sign, respectively, show a decrease in the change in the share of one or another type of economic activity in the overall structure, in particular: agriculture, forestry and fisheries, construction, wholesale and retail trade; repair of motor vehicles and motorcycles, supply of electricity, gas, steam and air conditioning, transport, warehousing, postal and courier activities, health care and social assistance. To assess the intensity of structural shifts in the whole population, the linear and quadratic coefficients of absolute structural shifts were calculated. Which showed that there were changes in the structural relation of the share of output by types of economic activity of the region, in particular, in construction and processing industry. The use of statistical methods made it possible to investigate the state of the priority activities of the economy of the Ivano-Frankivsk region, the structure and identify trends in further development. However, the strategic task of the region is the effective use of the existing potential (resource, production, labor, material and technical, financial) to improve its socio-economic situation.

Key words: the economic structure, regional economy, potential, types of economic activity, statistical methods, structural shifts.

Постановка проблеми. Розвиток економіки перебуває під постійним та динамічним впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, які визначають його напрям та швидкість.

Структура економіки є сукупністю взаємопов'язаних елементів, кожен з яких має своє важливе значення та роль, проте задіяний для виконання спільних завдань та цілей. Пропорції в структурі економіки дають змогу встановити її стан, вплив на соціальні засади у суспільстві, репутацію та становище країни у економічній системі світу. Зміни у структурі економіки є наслідком структурних зрушень, які виникають через зміну тих чи інших елементів, їх ролі та значення у системі, а також їх взаємозв'язку та впливу.

У зв'язку з цим виникає необхідність дослідження структури економіки на регіональному рівні, за для визначення тенденцій розвитку, а також слабких сторін та загроз для подальшої їх нейтралізації, оскільки державна та регіональна структури економіки перебувають у тісному та нерозривному зв'язку і від стану однієї залежить стан іншої. Тому дослідження цих аспектів має особливо важливе значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика структурних змін економіки досліджувались у наукових працях вітчизняних вчених. Підходи до аналізу структури економіки наведено у роботі Б.М. Маркова [1, с. 48–49]. Методика аналіз структурних змін в економіці на макрорівні розглядаються авторами О.Б. Пелех та Б.М. Юськів [2, с. 19–21]. Л.Є. Сімків та Н.Т. Мелінішин здійснили оцінювання протікання структурних зрушень в економіці країни [3, с. 46–47], О.М. Луцків проведено дослідження структурних зрушень в економіці регіонів [4, с. 42–49].

У всіх без винятку публікаціях наголошено на важливості структурних змін в економіці країни, а також відмічено, що економічне зростання пов'язане саме із якісними структурними змінами на усіх рівнях господарювання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Досі залишаються актуальними прикладні дослідження структурних змін економіки особливо на регіональному рівні для виявлення вузьких позицій тих чи інших видів економічної діяльності за для виокремлення та напрацювання рекомендацій і можливостей щодо їх розвитку

Формулювання цілей статті. Проаналізувати структуру економіки Івано-Франківської

області за видами економічної діяльності та структурні зрушення, які відбулись протягом 5 років, що дозволить окреслити ті напрями, які потребують розвитку.

Виклад основного матеріалу. У багатьох регіонах України промисловість та сільське господарство є найбільшими сферами суспільного виробництва, які визначають рівень соціально-економічного розвитку та спеціалізацію економіки області [5, с. 106]. Тому доцільним видається проаналізувати структуру видів економічної діяльності області та визначити, які з них мають найбільшу питому вагу (рис. 1).

У структурі випуску продукції за видами економічної діяльності сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство частка у 2016 році становила 13,22% і спостерігається тенденція до зниження, так у 2020 році вона становила 11,55%. Так, зокрема, у виробництві продукції сільського господарства переважає продукція рослинництва: соя, ріпак, соняшник, картопля, а також овочеві культури відкритого ґрунту.

Переробна промисловість займає найбільшу частку у структурі видів економічної діяльності, її частка у 2020 році становила 25,45% тобто спостерігається тенденція до зростання, оскільки відбувається нарощення потенціалу за рахунок зменшення внеску інших видів промисловості.

Переробна промисловість області складається з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції, харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів, крім машин і устаткування, виготовленні виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної діяльності, виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції.

Частка підприємств з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря у структурі випуску продукції області не мало суттєвих змін.

Частка підприємств, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів у 2016 році становила – 10,66%, а 2020 році – 8,8% тобто відбулося не значне скорочення даної складової у структурі видів економічної діяльності області. Це пов'язано із закриттям частини суб'єктів підприємницької діяльності (як правило такими видами господарювання займаються саме малі підприємства або фізичні особи-підприємці).

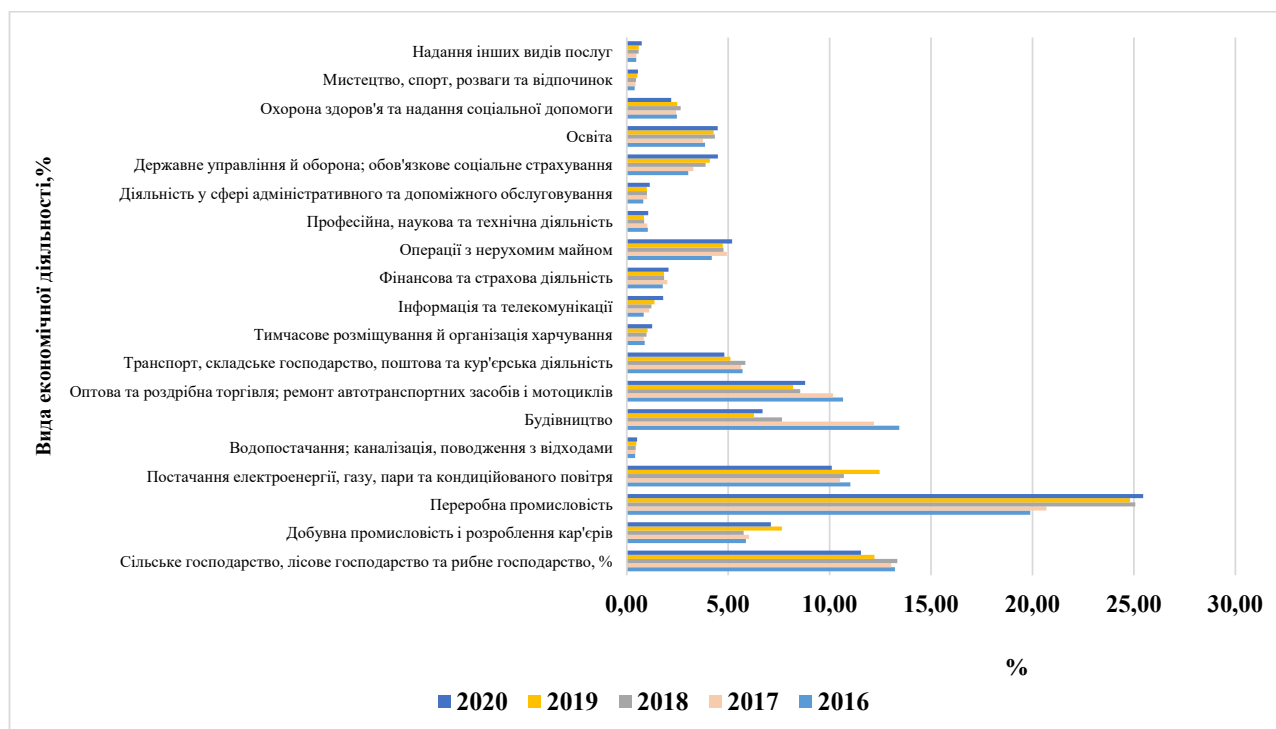

Рис. 1. Структура видів економічної діяльності Івано-Франківської області за 2016–2020 роки

Джерело: розраховано за даними [6]

Частка підприємств, які займалися добувною промисловістю (добування сирової нафти та природного газу та інших корисних копалин) і розробленням кар'єрів становила у 2016 році – 5,88%, а у 2020 році – 7,10% тобто спостерігається не значна тенденція до зростання, що пов'язано переважно із збільшенням добування інших корисних копалин та розробленні кар'єрів.

Частка такої складової як, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність у структурі випуску продукції за видами економічної діяльності складає – 5,71% у 2016 році, а в 2020 році – 4,81% тобто спостерігається не значне скорочення, в основному пов'язано із таким видом діяльності як транспорт до складу якого входить пасажирські наземні перевезення міського та приміського сполучення.

У структурі випуску продукції за видами економічної діяльності така складова, як будівництво протягом аналізованого періоду скоротилась у 2-чі, так у 2016 році даний показник становив – 13,43%, а у 2020 році – 6,69%. Це пов'язано із зменшенням обсягів будівництва та будівельної продукції у районах області через зниження попиту на житлову нерухомість на початкових стадіях будівництва та недостачу

фінансових ресурсів у забудовників, які здійснюють будівництво коштом покупців відповідно і темпи випуску будівельної продукції також зменшилися. Також відбулося зменшення обсягів будівництва нежитлових будівель.

Частка такого виду діяльності як операції з нерухомим майном у загальній структурі складала у 2016 році – 4,19%, а у 2020 році – 5,20%, тобто спостерігається тенденція до зростання даного показника, що пов'язано із діяльністю орендодавців або посередників з продажу, купівлі чи надання в оренду нерухомого майна, надання інших послуг, зокрема, оцінювання об'єктів нерухомості.

Інші види діяльності протягом аналізованого періоду займали не значні частки у структурі випуску продукції за видами економічної діяльності за розрахунковими даними, за 2020 рік, зокрема, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 4,49%, освіта – 4,5% відповідно, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 2,19%, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 1,14%, фінансова та страхова діяльність – 2,06%, інформація та телекомунікації – 1,8%, професійна, наукова та технічна діяльність – 1,06%,

тимчасове розміщування й організація харчування – 1,25%, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок – 0,56%, водопостачання; каналізація, поводження з відходами – 0,51%. В основному це види діяльності, які відносяться до сфери нематеріального виробництва та мають можливість щодо подальшого розвитку у майбутньому.

Для визначення кількісних та якісних змін, які відбувалися протягом 2016–2020 років під впливом різних економічних і неекономічних чинників проведено аналіз структурних зрушень випуску продукції за видами економічної діяльності Івано-Франківської області (табл. 1).

Таким чином, ті складові видів економічної діяльності, які зі знаком «+» показують зростання зміни питомої ваги структурної частини, зокрема це такі види господарювання як: добувна та переробна промисловість, водопос-

тачання; каналізація, поводження з відходами, операції з нерухомим майном, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування, інформація та телекомунікації та інші. Ті ж складові, які зі знаком «-» відповідно показують зменшення зміни питомої ваги того чи іншого виду економічної діяльності у загальній структурі, зокрема: сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство, будівництво, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги.

Для оцінки інтенсивності структурних зрушень загалом по сукупності, яка поділяється

Таблиця 1

Розрахунок індексу структурних зрушень випуску продукції за видами економічної діяльності

Види економічної діяльності, %	Роки		Структурні зрушення Δd	Відхилення часток	
	2016	2020		$ d_{21} - d_{20} $	$(d_{21} - d_{20})^2$
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	13,22	11,55	-1,67	1,67	2,79
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	5,88	7,10	1,22	1,22	1,49
Переробна промисловість	19,89	25,45	5,56	5,56	30,91
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	11,03	10,11	-0,92	0,92	0,85
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	0,41	0,51	0,1	0,1	0,01
Будівництво	13,43	6,69	-6,74	6,74	45,43
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	10,66	8,80	-1,86	1,86	3,46
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	5,71	4,81	-0,9	0,9	0,81
Тимчасове розміщування й організація харчування	0,88	1,25	0,37	0,37	0,14
Інформація та телекомунікації	0,84	1,80	0,96	0,96	0,92
Фінансова та страхова діяльність	1,78	2,06	0,28	0,28	0,08
Операції з нерухомим майном	4,19	5,20	1,01	1,01	1,02
Професійна, наукова та технічна діяльність	1,04	1,06	0,02	0,02	0,00
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	0,82	1,14	0,32	0,32	0,10
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	3,03	4,50	1,47	1,47	2,16
Освіта	3,86	4,49	0,63	0,63	0,40
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2,47	2,19	-0,28	0,28	0,08
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,39	0,56	0,17	0,17	0,03
Надання інших видів послуг	0,47	0,74	0,27	0,27	0,07
Всього	100	100		24,75	90,74

на n складових, найчастіше використовують середнє лінійне відхилення часток та розрахунок квадратичного коефіцієнту абсолютних структурних зрушень [7, с. 21].

Розрахуємо лінійний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень:

$$I_{cs} = \frac{24,75}{19} = 1,302 \text{ в.п.}$$

Розрахунок квадратичного коефіцієнту абсолютних структурних зрушень:

$$\sigma_a = \sqrt{\frac{90,74}{19}} = 2,185 \text{ в.п.}$$

Отже, лінійний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень становить 1,302 в.п., тобто структура випуску продукції за видами економічної діяльності Івано-Франківської області у 2020 році відрізняється від структури 2016 р. у середньому на 1,302 в.п. або на 2,185 в.п.

Тобто, можна зробити висновок, що протягом 2016–2020 років відбулися зміни у структурно-

му відношенні питомої ваги випуску продукції за видами економічної діяльності області.

Висновки. В результаті проведених досліджень структури економіки Івано-Франківської області виявлено складові, які відповідно займають найбільші та найменші частки за видами економічної діяльності. Так, добувна та переробна промисловість протягом аналізованого періоду показують тенденцію до зростання, а будівництво, зокрема – до зменшення. Потенційними для розвитку видаються складові сфери послуг, питома вага, яких є досить не значною у межах 2–4%. Проте стратегічним завданням регіону є ефективне використання наявного потенціалу (ресурсного, виробничого, трудового, матеріально-технічного, фінансового) для поліпшення його соціально-економічного становища.

Подальшим дослідженням повинно стати проведення секторного аналізу структури економіки, а також проведення досліджень щодо зміни усіх аналізованих показників у воєнний час.

Список літератури:

1. Марков Б.М. Структурні зміни у системі економічних явищ та процесів. *Причорноморські економічні студії*. 2017. № 22. С. 45–50.
2. Пелех О.Б., Юськів Б.М. Аналіз структурних змін в економіці: методологія та методика дослідження. *Економіка та держава*. 2019. № 3. С. 16–22.
3. Сімків Л.Є., Мелінішин Н.Т. Особливості структурних зрушень в економіці України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 19(3). С. 44–48.
4. Луцків О.М. Особливості динаміки структурних зрушень в економіці регіонів України. *Регіональна економіка*. 2016. №1(79). С. 39–50.
5. Фатюха Н.Г., Малахов В.В. Оцінка промислової та сільськогосподарської продукції підприємств Запорізької області. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 105–110.
6. Головне управління статистики в Івано-Франківській області. URL: <https://ifstat.gov.ua/> (дата звернення: 12.12.2021)
7. Романова Т.В. Інтегральні показники оцінювання структурних зрушень в економіці. *Економіка і регіон*. 2016. № 6. С. 20–27.

References:

1. Markov B.M. (2017) Strukturni zminy u systemi ekonomichnykh yavlyshch ta protsesiv [Structural changes in the system of economic phenomena]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 22, pp. 45–50. (in Ukrainian)
2. Pelekh O.B., Yuskiv B.M. (2019) Analiz strukturnykh zmin v ekonomitsi: metodolohiia ta metodyka doslidzhennia [Structural economy changes analysis: methods and methodology of study]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 3, pp. 16–22. (in Ukrainian)
3. Simkiv L.Ye., Melinyshyn N.T. (2018) Osoblyvosti strukturnykh zrushen v ekonomitsi Ukrainy [Traits of structural defects in the economy of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, no. 19(3), pp. 44–48. (in Ukrainian)
4. Lutskiv O.M. (2016) Osoblyvosti dynamiky strukturnykh zrushen v ekonomitsi rehioniv Ukrainy [Features of dynamics of structural changes in the economy of Ukrainian regions]. *Rehionalna ekonomika*, no. 1(79), pp. 39–50. (in Ukrainian)
5. Fatiukha N.H., Malakhov V.V. (2020) Otsinka promyslovoi ta silskohospodarskoi produktsii pidpriemstv Zaporizkoi oblasti [evaluation of industrial and agricultural products of enterprises of Zaporozhia region]. *Ahrosvit*, no. 22, pp. 105–110. (in Ukrainian)
6. Holovne upravlinnia statystyky v Ivano-Frankivskii oblasti [Main department of statistics in Ivano-Frankivsk region]. Available at: <https://ifstat.gov.ua/> (accessed 12 December 2021) (in Ukrainian)
7. Romanova T.V. (2016) Intehralni pokaznyky otsiniuvannia strukturnykh zrushen v ekonomitsi [Integral evaluation indicators of structural shifts in the economy]. *Ekonomika i rehioni*, no. 6, pp. 20–27. (in Ukrainian)